

odmevi

Polena pod noge na Svetini

Ko sem prebral v časopisu, da je **Stanko Zakelšek** odkupil staro planinsko kočo na Svetini, sem bil zelo vesel. Ker sem rad zahajal na Svetino, mi je po zaprtju kar nekaj manjkalo. Mnogo je bilo planincev iz vse Slovenije, ki so radi zahajali na Svetino. Žal pa so se kaj kmalu našli nasprotniki, ki so mu nevoščljivi. Tako so se pojavili inšpektorji celjske enote republiškega inšpektorata za okolje in prostor. Po ogledu rušitvenih del so ugotovili, da je imel lastnik *Hudournika* za posege na Svetini upravno dovoljenje, vendar je pri izvajanju del prišlo do nekaterih odstopanj. Zato je bil zoper njega uveden postopek. Zanima me, če so inšpektorji v podobnih drugih primerih tudi tako ažurni kot pri Zakelšku.

Stanko Zakelšek mi je dejal, da ima vse potrebne dokumente. Sedaj ne vem, komu naj verjamem. Upam, da se ne bo našel nekdo, ki bi mu

prepovedal gradnjo. Ker je bila stavba v popolnoma dotrajanem stanju, je ugotovil, da je bolje, če jo poruši in zgradi v celoti novo. V novi planinski koči bo imel 50 ležišč in dodatne prostore. To bo ravno zadostovalo za 50-sedežni avtobus. Ko sta zakonca Zakelšek upravljala Celjsko kočo, so bili vsi planinci s storitvami, ki so bile zelo kvalitetne, nadvse zadovoljni. Tudi okolica koč je bila v boljšem stanju kot je sedaj. Nova planinska kočica bo velika pridobitev za Svetino, Štore in tudi za Celje. Tudi župan občine Štore je nad novo pridobitvijo zelo navdušen.

Zakelšek je predvideval, da bi kočico odprl ob cerkvenem prazniku v avgustu. Žal se bo otvoritev zgodila nekoliko kasneje.

Stanku Zakelšku želim, da bi kljuboval nevoščljivcem in dokazal, da je imel prav.

Milan Gobač, Celje

iz planinske literature

Zločin nad goro

Nevihta. Mračna stena orjaških dimenzij. Šibak klin, ki bo vsak hip popustil. Naveza alpinistov, ki nemočno binglja na njem. Odblesk rezila. Krik. Smrt – in varnost.

Tragična odločitev za žrtvovanje tovariša, zato da bi sam preživel, je v alpinizmu na srečo izjemno redka in nastopi le v res skrajnih okoliščinah. Zato pa jo ima popularna kultura, ki hlepi po slikovitih dogodkih (čim bolj so čustveno nabiti, bolje je), toliko raje, tako da je tako rezanje vrvi v izdelkih z gorniško tematiko nesorazmerno pogosto. V književnih delih bi lahko nastopalo v različnih vlogah, npr. kot veliki finale napetega dogajanja ali kot vzrok junakovih psihičnih travm.

Znani tržaški pisatelj **Dušan Jelinčič** se je odločil za tretjo možnost in je svojo »alpinistično kriminalko« *Umor pod K2* začel z napeto sceno v zloglasni severni steni švicarskega Eigerja, kjer dva britanska plezalca neusmiljeno odrežeta kolega, čeprav je rešilna pakistan-

ska naveza oddaljena le nekaj metrov.

Tudi v nadaljevanju so nagrmadene izjemne situacije, do katerih v resničnosti na srečo le malokrat pride, v fiktivnih alpinističnih zgodbah pa jih očitno ni nikoli preveč. Zlobna Angleža obtožita Pakistanca, da sta prav onadva odrezala nesrečnika. Uboga Azijca pobegneta iz države in eden od njiju neslavno propade, medtem ko se mora Radživ, sicer perspektivni intelektualec, zadovoljiti s tem, da v domovini postane višinski nosač za tuje alpinistične odprave.

Večji del romana se dogaja čez nekaj let, ko se preživeli z Eigerja nehote spet srečajo kot udeleženci različnih odprav na razvpito drugo najvišjo goro sveta, K2. Radživ se hoče pohlepni Britancema maščevati in sproži govorice o tovoru kokaina, ki naj bi ga tihotapila ena od skupin. S tem se sproži prvi plaz smrti, saj se povzpetniški Britanec Walt nič ne obotavlja in pridno mori ljudi, ki bi lahko ogrozili njegovo politično kariero. Ko se nabere kopica trupel, ga Radživ skoraj prisili, da v obupnem vremenu skupaj osvoji vrh K2. Pri sestopu pakistanskemu junaku prav slabo kaže, a se kljub vsem težavam uspešno vrne v bazni tabor, kjer je pravici končno zadoščeno.

Jelinčič se poigrava z mitom o K2 kot eni izmed najnevarnejših gorá na svetu, saj so v romanu za vse smrti krivi ljudje. Delo naj bi tako bilo nekakšna parabola za usodnost zla, ki se ustavi šele, ko so vsi zločini poravnani. Tudi sla po maščevanju je negativna, saj nujno sproži novo zlo. Maščevanje se zdi Jelinčiču toliko bolj vprašljivo ob njegovi skoraj »pravilnični« veri v metafizično izravnavo: vsak, ki greši, bo za svoje početje kaznovan, vsak mora prej ali slej prevzeti svojo krivdo.

Kot v vsa svoja dela je Jelinčič tudi v *Umor pod K2* vpletel iskanje smisla človeškega početja in bivanja. Pri tem ni mogel skriti svoje naklonjenosti do vzhodnjaške filozofije, saj rešitev za človeka vidi v duhovnosti, poglobljanju v samega sebe, čutu do sočloveka in spoštovanju narave. S tem je nadaljeval

Božanski mir gorá

ALEŠ TACER

V nosnicah
polje mi
vonj po nevihti;
v steno
zagrebem
drhteč v divji ihti.

Le malo še,
malo,
previs ta
še zmorem;
tej ujmi besneči
potem bom
pokoren.

In gora zaenkrat
še skriva prezir.
Kljub burji
začutim
božanski nje
mir...

ideje svojega prejšnjega romana *Budovo oko*, kjer je fiktivno dogajanje postavil na najvišjo goro sveta. V obeh delih so nosilci vrednot vzhodnjaki, največjemu pa svojo modrost delita izkušena starca, nekakšna osrednja filozofa, katerih pozivi k pravilnemu obnašanju pri zahodnjakih naletijo na gluha ušesa.

Žal Jelinčič pri podajanju svojih pogledov na kvalitetno življenje ne seže nad eksplicitne moralizatorske vložke, ki jih v patetičnih izjavah, večkrat celo dolgih monologih podajajo književne osebe. Tako tudi naklonjeni bralec prej ali slej dobi občutek, da gre le za prazno pleteničenje, in po dolgovznem zaključku prav z veseljem odloži knjigo.

Sámo bistvo Jelinčičeve ideje ni zaradi tega nič manj plemenito in koristno, a priznati je treba, da je v svoji ostri delitvi na pozitivni vzhod in negativni zahod vendarle nekoliko naiven. Karakterizacijo oseb večinoma nadomesti z rasno pripadnostjo – Pakistanci so modri, strpni in poglobljeni vase, zahodnjaki pa brezobzirni, častihlepi in do konca skomercializirani. Gotovo je to posledica avtorjevih resničnih himalajskih izkušenj, vendar je kljub temu težko verjeti, da je denar kot glavna vrednota prav za vse zahodne alpiniste močnejši od česar koli drugega. Ta usodna privlačnost bogastva je posebej opazna v *Budovem očesu*, kjer se celo simpatični Američan, ki je že skoraj »prestopil« na vzhodno stran, ob možnosti zaslužka ne more upreti pohlepu – in je »kaznovan« s smrtjo.

Tako se hitro pokvari bralevo začetno veselje ob odkritju, da glavni junak ni kak čistokrvni Evropejec, temveč ponosni Azijec, še več, celo musliman. Končno knjiga, kjer ni klasične črno-bele delitve na dobre in slabe! Žal se izkaže, da je Jelinčič samo zamenjal predznake: vzhod je dobil plus, zahod pa minus – in pri tem ostane. Sicer je tudi Radživ odgovoren za smrt britanskega alpinista in tudi on čuti v sebi nekaj negativnih strasti, a ta Jelinčičev poskus presežanja ostre polarizacije se izniči s prizorom, v katerem Radživ plemenito reši svo-

jega največjega sovražnika, nehvaležnega morilca, in s tem sebi skoraj onemogoči sestop.

Kot je očitno že iz naslova, je Jelinčič v slovensko književnost uvedel spoj kriminalnega in alpinističnega romana. Kljub vpletanju globljega sporočila mu ni uspelo, da bi novi žanr presegel meje trivialnosti. Na to zelo banalno pokaže že izbira književnih oseb. Čeprav smo Slovenci vsaj v Himalaji sila samozavestni, nihče od likov ni naš rojak. Po svoje je to modro, saj bi se pri nas lahko našel kdo, ki bi začel iskati morebitne resnične modele (posebej za negativne figure). Predvsem pa tuje osebe povečujejo občutek »eksočnosti«, po kateri bralec ponavadi hlepimo. Ne gre torej zanemariti komercialnega vidika, posebej, ker se Jelinčičeva dela precej prevajajo v italijanščino. A taka izbira narodnosti ima tudi negativne posledice: kot Evropejec se slovenski bralec težko »odloči«, s katero stranjo se bo identificiral.

Poleg oseb je v delih za zabavo množičnega bralstva zelo pomembno tudi nenavadno okolje. Kriminalni zapleti na 8000 metrih to zahtevo nedvomno izpolnjujejo, vprašanje pa je, kako je sám življenje na gori v knjigi predstavljeno. Nikakor ne moremo trditi, da Jelinčič ne pozna alpinizma, odpravarstva in ne nazadnje K2. Kot alpinist je doživel svoj pekel na osemtisočaku Broad Peaku in preživel neuspešen vzpon na Mount Everest. Za manj zahtevnega bralca, ki se še ni srečal s podobno tematiko, himalajzem v *Umoru pod K2* vsekakor zbuja srh, a zvestejšim spremljevalcem *Planinskega vestnika* in podobnih del opisi bojov z naravo ne zadostujejo, da bi se z duhom in telesom »prestavili« v območje smrti. Tisti, ki so prebrali Jelinčičevi potopisni alpinistični knjigi *Zvezdne noči* in *Biseri pod snegom* (za obe je dobil nekaj zasluženih nagrad), morajo priznati, da so njegovi avtobiografski lirični utrinki iz Himalaje ne samo bolj doživeti, temveč tudi precej bolj napeti kot zgodba, ki naj bi bralec vzel sapo takoj na začetku in mu jo vrnila šele po zadnji strani.

Kriminalne zgodbe so ponavadi vsaj malo neverjetne, zato se je s

tem treba sprijazniti že vnaprej. A takemu poznavalcu resničnega gornštva je le težko odpustiti, da napetost ustvarja z nizanjem klišejskih situacij, ki jih najdemo v vsakem povprečnem hollywoodskem izdelku – od začetnega rezanja vrvi do plazov, padcev v razpoke in neviht. Dogodki si sledijo v nelogičnem zaporedju in so mnogokrat nemotivirani. Verjetno je tako neenakomerna zgradba posledica tega, da je bil roman najprej objavljen kot podlistek v *Delu* in je vsako nadaljevanje terjalo nekaj zanimivega, pa čeprav prisiljenega.

Ustvarjanje napetosti se ponesreži zaradi čisto »obrtiškimi« pomanjljivosti. Že **Levstik** je vedel, da je za bralca privlačnejše, če osebe delujejo, namesto da bi jih pisatelj opisoval, a to gre Jelinčiču le slabo od rok. Presenetljivo je, da avtor, ki se v svojih avtobiografskih delih osredotoča na svoja doživljanja in jih prav spretno podaja, tega ne zna storiti za fiktivne osebe. Na stalno distanco, ki bralecem preprečuje, da bi se resnično vživeli v zgodbo, vpliva pogosta raba poročanega namesto premega govora, ki dodatno zmanjšuje napetost in verodostojnost dogajanja. A ta navidez slaba odločitev se izkaže za modro – replike oseb so namreč tako nenaravne in izumetničene, da se je skozi nekatere prav težko prebiti, npr.: »*Kdo si ti, ki te ne poznam, a za katerega čutim, da mu lahko zaupam, čeprav to ni čas zaupanja?*« Na splošno Jelinčičev jezik po svoji okornosti in klišejskosti še najbolj spominja na šolske spise: »*Kljub temu, da je bil Aftab zelo ponosen človek, je sprejel ponudbo, saj ni nič poniževalnega v tem, da ti so plezalec posodi opremo.*« Težko je verjeti, da je isti človek avtor izjemno poetičnih potopisov.

Tudi kriminalna plat dogajanja pisatelju povzroča težave. Že res, da se zaveda pomena navidez postranskih malenkosti (npr. začetni prizor s cepinom, ki ga zapleni carina), vendar mu povsod drugje spodleti. Kriminalke beserimo zaradi skrivnosti in čim zapletenejše so, bolj je. V *Umoru pod K2* pa je že od začetka jasno, kdo je zločinec, in